

په افغانستان کې - بشردوستانه - پراختیایي - سوله ایز محور

د اکبر بحث پایه

د افغانستان لپاره د جینوا کنفرانس

نوامبر ۲۰۱۸

د اړتیا د پای ته رسولو او د دوامداره پراختیایي موخ لپاره د مرستی رسولو ژمنتیا د نړیوالی بشردوستانه غونډی^۱ اصلي پایله وه. د کار د نوی تگلاری په واسطه د ۲۰۳۰ اجندا د عام کاري چوکاټ په توګه د پایلو لپاره ساتل شوی ده، چی د بشردوستانه پراختیایي-سوله ایز (دری گونی) محور په توګه هم پیژندل کیږي. دا تگلاره په ډیرو فعالیتو باندی مشتمله ده، څوک چی د ګڼ شمیر کلونو راهیسی د پرتلیزو ګټو په اساس کار کوي، تر څو اړتیا، زیانمنتوب او خطر را کم کړي او د دوامداره پر مختګ لپاره سولي او ځان بسیا ته وده ورکړي. دنړی په ډیرو اوږد مهاله بحرانونو او شخړو کی، غیر دولتي اداری، حکومتونه، مرستندویان، د ملګرو ملتونو اداري او نور شریکان په دی فکر کوي چی دا تگلاره په عمل کی څه معنی لري.

د نږدی ۴۰ کلونو شخړو او بی ځایه کیدو وروسته، دا روښانه ده چی افغانستان د سولی او دوامداره پرمختګ لپاره نوی (د پر مخ تلو لاری) ته اړتیا لري. حالت بیرني دی. سړ کال د سپتامبر په میاشت کی یوناما د ۸۰۵۰ ملګي وګړو د مرګ ژوبلی راپور ورکړی دی (۲۷۹۸ وژل شوي او ۵۲۵۲ زخمیان^۲) غربت مخ په زیاتیدو دی په ۲۰۱۲/۲۰۱۳^۳ کلونو کی ۳۸٪ وګړو د غربت د کرښی نه لاندی ژوند کاوه، چی اوسمهال دا شمیره ۵۵٪ ته لوړه شوی ده. په تیرو دوو کلونو کی د جنگ لمنه غزیدلی او شدید وچکالی د هیواد ډیری برخی اغیزمنوي، چی د زیات شمیر وګړو د بی ځایه کیدو اصلي عامل دی. په ۲۰۱۸ز کال کی تر دی دمه ۲۸۲۰۰۰ وګړي د جنگ له امله تبتیدلي او ۲۲۳۱۰۰ وګړي د وچکالی له امله خپلو کورونو پرینودلو ته اړ شوي دي.

په دی سخت حالت کی، غیر دولتي موسسی یو د بل سره او خپلو شریکانو سره، په افغانستان کی د بشردوستانه پراختیایي-سوله ایز محور د پیژندلو په لور ګډ کار کولو ته ژمنی دي. د غیر دولتي موسسو، ملګرو ملتونو ادارو او مرستندویانو تر منځ په دی اړه خبرو اترو ددی تگلاری فرصتونه او ننګونی په ګوته کړي دي. تر ټولو مهمه داده، چی دا څرګنده ده، چی دا ډول کړنلاری په ځانګړی توګه د افغانستان لپاره د تر ټولو ښي نړیوالی طریقې نه په استفادی سره پراختیا ومومي، او د هغو اشخاصو او ادارو د تجربو ځنی چی دا پیچلی او ننګونکی چاپیریال ډیر ښه پیژني ګټه واخستل شي.

^۱ د ۲۰۱۶ کال نړیوالی بشردوستانه غونډه کی، مرستندویانو، ملګرو ملتونو او نادولتي موسسو Grand Bargain لاسلیک کړ کوم چی د بشردوستانه او پراختیایي فعالیتونو تر منځ د ښکیلتیا د پیاوړی کولو په ژمنی باند مشتمل دی. ملګري ملتونه او همدارنګه نړیوال بانک “ د کار کولو نوی طریقې ” ته ژمن دي تر څو بشردوستانه پراختیایي کاري ډله بهتره کړي، کومه چی د عمومي منشي له خوا پراخه شوی وه، تر څو “ Triple دری گوني محور ” د بشردوستانه، پراختیایي او (په مناسب وخت کی) د سولی فعالیتونو تر منځ شامل کړي.
^۲ یوناما (په وسله والو نښتو کی د ملګي کسانو ساتنه ۲۰۱۸) دری میاشتنی راپور، د اکتوبر ۱۰مه ۲۰۱۸.
^۳ نړیوال بانک (په افغانستان کی د ژوند د حالاتو سروی) د جولای د میاشتی ۵ مه نیټه ۲۰۱۸.

د مجموعي پایلو تر لاسه کول

د اکبر موسسي غړې غیر دولتي موسسي لا د پخوا څخه په بشردوستانه، پراختیایي او سوله ایزو برخو کې کار کوي. دا تگلاره د عملیاتي غیر دولتي موسسو لپاره د کار کولو نوی طریقہ نه ده، سره له دې غیر دولتي موسسي باید یو د بل او نورو فعالینو سره د ښه کار کولو وړتیا ولري. ددې کار کولو لپاره دوی اړتیا لري، تر څو ددې محور اړونده ټولو پراخه پروسو کې په بشپړ ډول ښکیل وي. په محور کې د ښکیل کیدو دپاره ټولې تگلارې باید په سمه توګه پلان، تمویل او په پراخ ډول ملاتړ شي، تر څو دا تر لاسه شي چې دوی رښتیني بدلون ته لار پیدا کوي. افغانستان د داسې پروسو چې د پالیسي د پراختیا او سیستم د اصلاح ډیرې ژمنې یې کړي دي مګر د ژمنو په دایره کې باقی پاتې دي، ګواښ دی. محور/درې ګوني محور د رښتوني بنسټیز بدلون لپاره یو فرصت دی؛ د هغو ټولو مرستندویه فعالینو لپاره چې غواړي افغانانو ته په سم ډول خدمت وکړي.

ددې پانې موخه په افغانستان کې د درې ګوني محور عملیاتي کولو په اړه د ملي مباحثې پیلول دي.

د درې ګوني محور لپاره اصولي تگلارو ته اړتیا

یوه اصولي کړنلاره باید په افغانستان کې د درې ګوني محور د عملیاتي کونې مرکزي ټکي وي، او همدارنګه (هیڅوک شاته مه پریرده) باید د دوامداره پراختیایي موخو یوه مجموعي پایله وي. د پراخو شخړو له کبله د افغانستان حکومت د هیواد ټولې برخې نشي کنټرولولی او په ځینو سیمو کې نشي کولی د مسؤل په توګه عمل وکړي. په افغانستان کې د درې ګوني محور په اړه مشغولیت او حق غوښتنه باید د هغو بشردوستانه او سوله ایزو ادارو په واسطه، چې د حکومت د کنټرول نه بهر سیمو کې فعالیت کوي هغه ځانګړې ننگونې چې ورسره مخ دي په ګوته کړي. د مرستو د سیاسي کیدو مخه باید ونیول شي. د هیواد د ټولو اړتیاو د پوره کیدو لپاره اړینه ده چې د درې ګوني محور کړنلارې په عمدي ډول د اصولي بشردوستانه مداخلو لپاره ځای وساتي. ددې معنی شاید دا وي چې په ځینو وختونو کې داسې برنامو ته چې د حکومت د پلانونو او د حکومت تر مشرې لاندې پروسو سره سمون نه لري، تمویل او وده ورکړل شي. ځکه چې هلته بشري اړتیاوې موجودې وي. په دې برخه کې مور د حکومت د بشپړې همکارۍ تمه لرو.

ګډون او همغږي

د برياليتوب لپاره همغږي اړينه ده او يو مناسب ميکانيزم بايد جوړ شي. د ملګرو ملتونو هيوادنی ټيم اوسمهال د مرستندويانو او غير دولتي موسسو استازيتوب نه کوي او هيوادنی بشردوستانه ټيم (HCT) چې د مرستندويانو، ملګرو ملتونو ادارو او د غير دولتي موسسو د استازيو څخه جوړ دی، يو ځانګړی بشردوستانه تمرکز لري. غير دولتي موسسي په فعالينو باندی غږ کوي تر څو سره يو ځای څو اړخيزه کاري ګروپونه د دري ګوني محور تر عنوان لاندی رامنځته کړي، چې په ترتيب سره د غير دولتي موسسو، ملګرو ملتونو، خصوصي سکتور، مرستندويانو او د حکومت په استازيو مشتمل وي. او بايد په محلي، ولايتي او ملي کچو وپيژندل شي.

د حکومت رول

غير دولتي موسسي دا خبره تصدیقوي چې د افغانستان حکومت د دري ګوني محور د تګلاری په بشپړولو کی مهم رول لري: د توليزو پایلو بيانولو څخه نيولې تر د پالیسيو پراختيا، د حساب ورکونی او څارنی پایلو ډاډه کولو پورې. افغانستان د کاري چوکاټونو ډول ډول پالیسيانی چې عبارت دي له: نوي پرمختللي افغانستان دوامداره پراختيايي موخي (A-SDGs)، محلي او ولايتي پراختيايي پلانونه، د افغانستان د سولې او پرمختګ ملي کاري چوکاټ (ANPDF) او د لومړيتوب ملي پلانونه (NPPS) چې مختلفې برخې رانغاړي لري. د حکومت لپاره د ټولو پالیسيو بدلولو او په عمل کی د پياده کولو لپاره لا هم ډیرې ننگونی شتون لري.

د ملګرو ملتونو ونډه اخستونکی مشتري رول

ملګرو ملتونو په ډيرو هيوادونو کی ګڼ شميره مشارکتي کړنلارو ته په وده ورکونه کی، د توليزو پایلو د لاس ته راوړلو لپاره مخکښ رول لوبولی دی. د ملګرو ملتونو د سيستم ريس په افغانستان کی د بشردوستانه ناظم او د عمومي منشي د ځانګړي مرستيال او استازي په توګه دی دري سيمو کی د پراختيا يو ماموريت لري، چې په همدی اساس د مشتري رول په څرګنده رول لوبوي. په افغانستان کی دري ګوني محور ته د ملګرو ملتونو په مشرۍ کړنلارې اوسمهال داخلي او غير رسمي دي. ملګري ملتونه، مرستندويان او نور شريکان بايد د موثوق ګڼ شمير مشترکو پروسو په ارزښت باندی وپوهيږي. دا هغه پروسې دي چې

ملي او بين المللي غير دولتي موسسي مشغولوي، نه يواځي د تطبيقونكو شريكانو په توگه، بلكه د اوږد مهاله فعالينو په توگه څوك چي د مدني ټولني فعالينو او خدمت كوونكو په توگه خپل ارزښتمن رول ته دوام وركړي.

د مرستندويانو رول

مرستندويان دري گوني محور كرنلاري ته د سمو انگيزو او مناسبو مالي نمونو جوړولو ستر مسوليت په غاړه لري. د تغير وړ تمويلونو كمالي په ساده ډول د بشر دوستانه او پراختيايي سيمو تر منځ موجودي اداري پياوړي كوي. د دري گوني محور تگلاره مرستندويان هڅوي تر څو خپلي مرستي د څو اړخيزه سيستم او همدارنگه د دوه اړخيزه پراختيايي همغږي په واسطه د ټوليزو پايلود لاس ته راوړني تر شا منظمي كړي. په افغانستان كې غير دولتي موسسي په مرستندويانو باندې غږ كوي تر څو د خپل كار كوني په طريقه كې د تغير راوستوني او مالي منابعو ته د رسيدو په لاره كې له خپله ځانه مشري څرگنده كړي. مرستندويان بايد په فعال ډول غير دولتي موسسي او نور فعالين د پلانونو اړونده بحثونو كې مشغول كړي تر څو د زياتو كلونو، او زياتو برخو پروژو لپاره د تغير وړ بوديجه تر لاسه كړي. غير دولتي موسسي دا خبره تايديوي چي نوي تگلاري بي خطر نه دي او داچي دي نوو تگلارو ته بايد د اطلاعاتو يو بنسټ جوړ شي. دا كار بايد په پرانستي او شفاف ډول د نوو سيستمونو او محلي چاپيريال ته ځانگړو شوو تگلارو په مرسته تر سره شي.

په خلكو تمرکز

ځني غير دولتي موسسي وايي، چي د ټولني فعالين بايد د ټوليزو پايلو د ترتيبوني برخه وي په داسي حال كې چي ځني نور بيا وايي، چي داد غير دولتي موسسو دنده ده، چي په اړونده پروسو كې د ټولنو استازيتوب وكړي. هر ډول چي وي بشر دوستانه-پراختيايي-سوله ايز فعالين بايد د خپلو ځانونو څخه وپوښتي چي څنگه په ښه شكل دوي دا ډاډمنوي چي خلك دري گوني محور كرنچاري ته په رښتوني ډول په خپلو كارونو بوخت دي. د ټولني په كچه د خلكو د مشغولو لپاره د خالصي ژمني پرته، د تل پاتي سوله راوستني اړوند ټولي پروسې ناكاميري.

د افغانستان حكومت ته وړاندیزونه:

1. په پروسو كې د خلكو وركډول

په محلي کچه معلومات راټولونه او محلي سلا مشورې بايد منظمې وي ترڅو د خلکو انديښنې او اړتياوې په سم ډول وپېژندل شي. د پورته نه کښته پلان جوړونې پروسې په سيمه کې د خلکو د حقيقي اړتياو نه د لري والي خطر سره مخ دي. او د هيواد په هغو سيمو کې د چي حکومت ورته لاس رسې نه لري د خلکو د اړتياو په اغيزمن ډول استازيتوب نه شي کولی. محلي، ولسوالۍ او ولايتي پلانونه بايد په ملي کچه د پلان جوړونې سره تړاو ولري او ددی برعکس. د افغانستان دوامداره پراختيايي موخي ټولو شريکانو ته د څرگندو شاخصينو او اهدافو د وړاندې کولو په توگه استعماليدای شي.

محلي تطبيقي پروسې خلکو سره په مرکزي ونډه اخيستنې کې مرسته کولی شي.

2. د درې گوني محور پروسې ټولشموله کړی

د فعالينو تر منځ گډ کار کونه د Triple درې گوني محور تگلاری کاميابيدو لپاره اړينه ده. د بشردوستانه او پراختيايي برنامو له مخې ددی معنی داده، چي بشردوستانه فعالين د مدني ټولني او تطبيق کونکو ملگرو سره په زياته کچه بنکيل کړای شي تر څو اړتياوې وپېژني، همغږي وکړي او د بشردوستانه مرستو او کړنو په سرته رسونه کې احتساب ورکونی ته وده ورکړي. پر اختيايي برنامې بايد مدني ټولنه د پالیسۍ جوړونې وړ وگرځوي، نه يواځې دا چي د سياسي پريکړو د اعتبار په لټه کې وي، کوم چي له پخوا نه په پراخه پيمانه تاييد شوي دي.

مدني ټولنه او ټولني د برنامو د پيل په مرحله کې ورگډې کړی.

3. ډاډ تر لاسه کړی چي د درې گوني محور پروسې موخو ته د رسيدو لپاره مناسب محيط جوړوي.

حکومت بايد په محلي کچه د مدني ټولني د برنامو په عملياتي کونې، د بشردوستانه مرستو په رسونې، او د گټه اخستونکو د ټاکنې په شمول د مداخلې کولو نه ډډه وکړي. حکومت بايد د غيردولتي موسسو د قانون ۲۳ می مادی مناسب تطبيق تضمين او اړمنو خلکو ته د بشردوستانه مرستو په وخت رسيدنه ډاډمنه کړي.

مناسب محيط بايد په فعال ډول د بيړنيو اړتياو د پوره کولو لپاره خوندي وساتل شي.

نړيوالې ټولني ته وړانديزونه:

1. په پروسو کې د خلکو ورگډول

مرستی د سيمه ايزو او بی پلوه ارزول شوو اړتياو پر اساس چمتو کړی، چي د (راستنيدونکو) (وچکالی بی ځايه شوي) او يا د (شخړو بی ځايه شويو) ډلبنديو پوری منحصری نه وي. په افغانستان کې ډير حالتونه په ژوره توگه سره تړاو لري او د مصنوعي توپيرونو جوړونه لږه اغيزمنه ده.

د برنامه د پرمختیا لپاره، سیمه ایزو او بی پلوه ارزول شوو اړتیاو ته ضرورت دی.

2. د درې گوني محور پروسې ټولشموله کړی

مرستندویان باید د برنامه په تمویلونه باندې یو جامع تمرکز ولري نه دا چې د ټولو لپاره له یوې کړنلارې څخه کار واخلي. دواړه لنډمهاله او اوږد مهاله بودیجې ته اړتیا ده. مرستندویان باید په دی چې آیا ددوی پلانونه موخې ته درسیدو لپاره مناسب دي او که نه؟ غور وکړي او په افغانستان کې شتو ننگونو ته د بڼه ځواب ویلو لپاره بدیلې مالي نمونې ولټوي.

هدف ته درسیدو لپاره مناسبه بودیجه د مرستو اغیزمنتیا ته لاره هواروي.

4. ډاډ تر لاسه کړی چې د درې گوني محور پروسې موخو ته د رسیدو لپاره مناسب محیط جوړوي.

د حقیقي اړتیاو د شاملولو په منظور مرستندویان باید د مرستو رسونې کړنلارو ته توافق ورکړي. ددی کار د کولو لپاره مرستندویان باید خپله بنسکیتیا د هغو ملگرو په ملاتړ کولو کې چې جنګي سیمو کې په فعالیت بوخت دي زیاته کړي، تر څو د اصولي تگلارو خوندیتوب ډاډه شي؛ دا د خلکو- محوری، د ټولیزو تگلارو په ساتنه او همدارنگه د بشردوستانه اصولو او خلا په ساتنه باندې مشتمل دی. د حکومت، نړیوال بانک، ملگرو ملتونو ادارو او د گڼو تمویلونکو څخه د بودیجې غوښتنه کافی نه ده، د مرستیزو ژمنو پوره کولو لپاره سیاسي فشار ته اړتیا ده.

د ټولو شریکانو سره د بشپړې بنسکیتیا په واسطه مرستې گټورې کړی تر څو د خلکو حقیقي اړتیاوې پوره شي .

د غیردولتي موسسو ټولني ته وړاندیزونه:

1. خلک په پروسو کې ورگډ کړی

د اکبر موسسې غړي د محلي اړتیاو پر اساس د حکومت د ستراتیژیو مطابق په هغو سیمو کې چې مناسبې او تطبیق وړ وي، برنامه جوړولو ته ژمن دي. دا ارزونو او منځگړتوب راپورونه د حکومت او مرستندویانو سره شریک کيږي، تر څو د یو جنګ او فقر ځپلي هیواد د خلکو اصلي اړتیاوې په ملي او ولایتي کچه په سم ډول پوره شي.

د مسؤلیت او معلوماتو شریکونه د غیر دولتي موسسو په کاري ساحه کې د بڼې همکارۍ او بڼو اجراتو سبب ګرځي.

2. د درې گوني محور پروسي ټولشموله کړی

د اکبر موسسي غړي حکومت او مرستندويانو ته د پالیسي د پرمختيا او په ولايتي او ملي کچه د همغږۍ د ميکانيزمونو اړوند، په سم ډول د وړاندیزونو شريکولو ته ژمن دي په دی شرط چي د اکبر موسسي غړي د رښتوني مقام لرونکي وي نه د سمبولیک.

د پالیسي په جوړونه کي د مسؤولیت شريکونه او د تخصص لرونکو اشخاصو ورگډونه.

5. ډاډ تر لاسه کړی چي د درې گوني محور پروسي موخو ته د رسیدو لپاره مناسب محیط جوړوي.

د اکبر موسسي غړي د حکومت د ستراتیژیو، اصولو او ماموریتونو مطابق کار کولو ته ژمن دي. په دی کی حکومت ته راپور ورکول شامل دي کله چي مرسته له بودیجی څخه بهر چمتو شوي وي. او حکومت ته راپور ورکونه د غیر دولتي موسسو فعالیتونه په ښه ډول څرگندوي.

د غیردولتي موسسو ټولنه د شريکانو سره په فعال ډول گډ کار کوي تر څو د بشردوستانه کړنو څخه ملاتړ وکړي.

اکبر – د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیایی مرستو د همغږۍ اداره – ۱۴۶ هغه کورنی او نړیوالی غیردولتي موسسي چي په افغانستان کی په کار بوختي دي سره یوځای کوي او د غیر دولتي موسسو د چلند اصول، چي روښتیا، حساب ورکونی او (د ضرر مه رسوه اصولو) ته وده ورکوي مني.

WWW.acbar.org

د لاریاتو معلوماتو لپاره

advocacymanager@acbar.org

د اکبر موسسه

نومبر ۲۰۱۸